

murteista, mitkä taas polveutuvat hämäläis-
murteista. JORMA REKUNEN on puolestaan
julkaissut litteroituna ähtäriläisiä murre-
näytteitä.

Kokonaisvaikutelma kirjasta jää haja-
naiseksi: on käsitelty turhan monia aiheita
ja tarkastelutapa on useimmiten jäänyt pin-
nalliseksi. Julkaisuun on jäänyt epätasai-
suutta. Esimerkiksi Terhi Ainiala selittää
Jauhoniemen nimen syntyneen siitä, että
niemi on ollut hallalta suojaassa, joten hal-
lavuosinakin niemestä sai aina jyviä ja jau-
hoja. Läheisen lahden nimeksi tuli niemen

nimen mukaan *Jauholahti* (s. 104). Kaija
Mallatin tulkinnan mukaan samantapainen
Jauhojärvi-nimi perustuisi veden väriin (s.
112), mutta tämäkin selitys näyttää ristirii-
taiselta, sillä Pentti Heikkilän ja Lauri Ve-
salan artikkelissa todetaan, että *Jauhojär-
ven* vesi on poikkeuksellisen kirkasta (s.
17). Mikä selitys pätee vai pätee mikään?

TIMO ALANEN

*Kotimaisten kielten tutkimuskeskus,
Sörnäisten rantatie 25, 00500 Helsinki*

KIELELLISTÄ HUUMORIA ARJEN ASIOISTA

Elimäen tarkoitus. Douglas Adamsin ja John Lloydin englanninkielisen alkuteoksen *The meaning of Liff* [1983] pohjalta suomentaneet ja Suomen oloihin sovittaneet Silja Hiidenheimo, Kirsti Määttänen, Tuomas Nevanlinna ja Tarja Roinila. Loki-kirjat, Helsinki 1996. 186 s. ISBN 952-9646-26-7.

Elimäen tarkoitus on hauska kirja. Sii-
nä yhdistyvät nimistöntutkimus ja se-
mantiikka, ja tuloksena on kokoelma erään-
laisia hakusana-artikkeleita. Tästä on kyse:
Maailmassa on satoja tavallisia kokemuk-
sia, tunteuksia, tilanteita ja muita asioita,
jotka kaikki tietävät mutta joille ei ole omaa
sanaa. Toisaalta on olemassa tuhansittain
näennäisesti läpinäkymättömiä paikanni-
miä. Elimäen tarkoitus yhdistää nämä kak-
si. Näin on syntynyt aakkosjärjestykseen
saatettu luettelo eri arkielämän asioista,
joille annetaan tyhjentävä määritelmä.

Englanninkielisen alkuteoksen *The Meaning of Liff* ovat kirjoittaneet Douglas Adams ja John Lloyd. Suomenkielisen version kirjoittajat korostavat esipuheessaan, etteivät he ole suomentaneet Elimäen tarkoitusta, vaan suurin ponnistuksin saattaneet sen vastaamaan suomalaista paikannimistöä ja kulttuuria.

Tällä kirjalla on oma pieni osansa huumorikirjallisuuden helmenä. Elimäen tarkoitus on esimerkki siitä, miten sanat, tavut ja äänneyhdistelmät voivat luoda deskriptiivisesti ja onomatopoeettisesti hauskan vaikutelman. Tässä pari esimerkkiä:

VÄHÄ-RÖYHIÖ (S.)

Yleisnimi lahjanantajan selityksille siitä miksi lahja oli erityisen osuva.

EMDAL (S.)

Kun juustopala on kutistunut sen kokoiseksi, ettei sitä enää voi raastaa saamatta haavaa sormeensa, siitä on tullut »emdal».

Ensimmäisessä tapauksessa on kyse osittaisesta merkityksenmuodostumisesta. Alkuosa *Vähä-* tuo mieleen sen, miten lahjanantaja vähättelee hienoa lahjaa, ja *-röyhiö* taas kielii kehumisesta ja »rinnan röyhistämisestä», kun hän haluaa selityksellään viestiä »eikös olekin hieno lahja?». *Emdal* puoles-

taan muistuttaa jo äänneasultaankin kahta varsin yleistä juustolaatua, joten mielleyhtymä on selvä.

Joukossa on myös ruotsinkielisiä paikannimiä. Ne tulee kuitenkin lukea umpisuomalaisittain, sillä koominen vaikutelma syntyy juuri sanojen äänneasusta. Sama koskee saamenkielisiä nimiä:

BUOLLANGUOIHKA (s.)

Purukumipahkura, jonka tuntee odotta-matta tuolissa, pöytälevyn tai autonis-tuimen alla.

OHCEJOHKA (s.)

Tyytyväinen ähkäisy kun nojautuu taak-sepäin hyvän aterian jälkeen.

Pari hauskinta esimerkkiä ruotsinkielisistä paikannimistä. Ensimmäisessä lausutaan kaksi lyhyttä *o*:ta ja jälkimmäisessä lyhyt *y*.

BODOM (interj.)

Huuhdahdus, jolla säästetään rohkean asun ensiesittelyä perhepiirissä.

BYLANDET (s., mon.)

Poikkeuksellisen pitkät puruluun muo-toiset pulisongit, jotka on julistettu pakollisiksi rekkakuskien ja luottamusmiesten keskuudessa. »Mikä kummallisinta, Raimon yleensä tasamittaiset bylandet rehottivat toispuolisesti.» —

Alpo Ruuth

Kirjassa leikitään stereotypioilla. Lukijalle tulee mieleen »tyypillinen» rekkakuski — mielikuva kulminoituu vielä *Raimo*-proppriin. Hakusana *Bylandet* koostuu merkitykseltään myös siitä, että sen keskeltä tunkeutuu esiin sana *lande*, joka viittaa Raimon maalaisuuteen.

Toinen taajakäyttöinen temaattinen malli on käymälä- ja sukupuolihuumori. Nämä tapaukset käyvät suoraan kansanhuumorin sydämeen. Seuraavat ilmiöt lienevät useimmille meistä tuttuja:

ÄHTÄRI (s.)

Paniikki, joka syntyy kun on pakko mennä WC:hen eikä kykene päättämään minkä kirjan tai lehden ottaa mu-

kaansa.

ÄHTÄVÄ (s.)

Epätoivoinen kopilta toiselle juoksentelu julkisessa WC:ssä, jotta löytäisi sellaisen, jossa on lukko ovesa, ehjä istuin ja valkoiset pytyhreunat. Vrt. *ähtäri*.

Kolmanneksi tendenssiksi nousee alkoholikulttuuri ja sen tuomat ilmiöt. Joukossa on kirosananomaisia hakusanoja sekä suomalaisittain lausuttuja ruotsista saatuja »elimäkiä». *Elimäen tarkoitus* onkin yläkäsite koko kirjan jutuille:

RONTONHORHA (s.)

Raitiovaunussa itsekseen puhuvan vanhan pultsarin jupina ja kiroilu. Myös ko-henkilö.

BÖLE (s.)

Ankaran krapulan aikaansaama *täydellinen* henkinen kyvyttömyys.

ELIMÄKI (s.)

Esine, asia, kokemus tai tuntemus, jonka kaikki tuntevat mutta jolla ei ole nimeä.

Lukunautinnon kruunaa asiahakemisto, jossa monet kirjan elimäet ryhmitellään sellaisiin luokkiin kuin asennot, eleet, eläimet, eritteet, esineet, ruumiinosat, tunteet, mielentilat jne. Esimerkiksi *ähtäri* löytyy alaluokan WC, KYLPYHUONE alta seuraavasti: paniikit, lukemiseen liittyvät: *ähtäri*.

Kuten Kimmo Oksanen on ilmaissut (HS 2.2.1997) asian, Elimäen tarkoitus on pieni humoristinen hartauskirja. On nimitäin niin, että kun kirjan on pari kertaa luke-nut läpi, alkaa vähitellen seurata arkiympäristöään eri tavalla ja huomata siitä monia elimäkiä — ja jopa keksiä itse uusia kielennöksiä huomaamilleen ilmiöille paikannimiä käyttäen. Tämä onkin mitä mainiota ajanvietettä kielen opiskelijoille ja ammattilaisille. Siitä vain kallinkia harjoittamaan ja ryökkylöitä varomaan! ■

JAN STRANDBERG

Pitäjänmäentie 13 C 23/1, 00370 Helsinki